

1. Не всі науки і слова, виголошені і сказані Христом, є записані Євангелистами. Про це свідчить святий апостол Іван, хоч його Євангеліє є, передусім, доповненням трьох синоптиків. Свое благовістя він закінчує гіперболою. "Но якщо би писати про це подрібно, то, думаю, і самому світу не вмістити би написаних книг!" (Ів 21, 25) Говорять про це і деякі Вітці та письменники Церкви. Вони передають навіть кілька таких висловів, т. зв. Аграф, т. є незаписані в Євангеліях логія-вислови. І так найбільший геній Східної Церкви Оріген твердить тут, що таким словом Христовим є: "Великого бажайте – Μεγαλα αιτεσθε!" Це незвичайно змістовний і гідний Христовий вислів та зазив! Що ж можна великого бажати, очевидно, маючи перед очима Бога? Леліяти далекосяжні пляни, жити і працювати для них, ставити собі високу мету, вповнювати великі завдання, осягати геройські чесноти, набувати глибоку науку і високе мистецтво, стати пориваючим проповідником і досвідченим провідником, бути духовним добродієм людства, співдіяти з Божими поривами, не губити їх і не тратити сил на дрібниці і переминаючі речі, не спинюватися на марницях, поширювати і закріплювати Христову Церкву, а передусім – здобути велику святість, бо призвав нас Бог не до нечистоти, але до святості (1 Сол 4, 7), – оце те велике в головних зарисах, якого повинен бажати Христовий ученик. "Якщо кому недостає мудрості", – каже св. Яків – "нехай молить в Бога!" (Як 1, 5), – і будете звершені, як звершений Отець ваш небесний" (Мт 5, 48). Тому і св. Павло виразно кликав: "Про високе думайте, а не про земське!" (Кол 3, 1) Такий, отже, і головний зміст Христового зазиву!

2. Одушевлятися великим, високим і мати заєдно перед очима гідну мету – само собою підносить людину; слушно говориться, що вона росте із своїми плянами. Велике не затемнює погляду маловажними речами, але поширює його. Навпаки, хто грязне в тілесних похотях, котиться вниз, що раз глибше і глибше. Такі стають остаточно ворогами Христа, "їх кінець – загибель, їх бог – черево" і слова їх в соромі, – вони думають про земське (Фил 3, 19). Тому каже Христос: "Не шукайте, що вам їсти або що пити, бо того шукають люди цього світу" (Мт 6, 29), – хто бажає великого, той глядить на речі в далекій перспективі, а тоді воно має бути великим і корисним, не на десять, сто, тисяч літ, але на цілу вічність. Коли світські люди чваняться, що вони будують величаві пляни, накреслюють захоплюючі програми, підносять величаві кличі так, що їх голоси варті того, щоби їх взяти в губу, за що їх величають мистці і оспівують поети, – то в порівнянні з Христовим вони [є] нічим. Кожний людський чин – часовий і переминаючий, а Христова програма – це програма на вічність, яка підносить людину так високо, що вище ніхто вже її не може підняти.

3. Цей загальний зазив Христа приймає в Євангеліях різні, нераз дуже зближені і подібні до себе види. Одним з найбільше конкретних є зазив до шукання Божого царства або життя вічного: "Шукайте передовсім Божого Царства, а все інше додасться вам" (Мт 6, 39). Остання ціль людини – це осягнення Божого Царства, життя вічного, яке є водночас

і найбільшим прославленням і звеличенням Бога. Воно напружує всі думки і вчинки людини, підпорядковує собі усі сили душі і тіла і стоїть в осередку людського туземного змагання. Тому Христос старається відірвати увагу людей від журби про хліб насущний, бо вона закорінена в людській природі. Він каже не тільки не журитись нинішнім ані завтрашнім днем з його прикростями і вимогами: "Не гризійтеся, що будете їсти і що пити, бо того шукають і погани" (Мт 6, 25. 31). Не можна, каже св. Павло, такої жури ототожнювати з шуканням Божого царства, бо воно "не їда і пиття, але праведність і мир в Св. Дусі" (Рим 14, 7). За дбайливістю про життєві справи, що, впрочім, повинні мати також своє місце, але підпорядковане вищій меті, зникає, звичайно, або бодай притемнюється далека перспектива вічності, що є властивим двигуном і світилом туземного життя, з всіх людських зусиль. Но в кого старання цього віку, примана багатств і інші забаганки (Лук 49), то в нього вони заглушують цей могутній зазив. Тому треба завжди глядіти перед собою у вічність і заєдно питати себе, що я для неї придбав і хочу придбати? Христос казав раз апостолам піднести очі і глянути на душпастирське жниво, що розкинулось розлогими полями і краями, як їх завдання і праця над Божим Царством: "Жниво велике, а робітників мало, моліть Господа, щоби вислав робітників на своє жниво" (Мт 9, 38; Лук 10, 2). Іншим разом Він знову мовив: "Піднесіть ваші очі і погляньте на ниви, як вони побіліли і доспіли до жнива" (Ів 4, 35). В цих словах звенить і легкий докір! Бракує людей духа, бо річ іде про духові цінності. Воно так і є, що живучі по тілі, думають про тілесне, а живучі по дусі – про духовне.

Праця для Божого Царства така важка і важна, що навіть вимагає від людини відваги і віддання на життя і смерть. Не казав Хр[исто]с, ось вам харчі, одежа, взуття, гроші на дорогу, почесть і таке інше, але навіть не беріть "ні мішка, ні торби, ні двох одеж, обув'я, ні золота, ні срібла, ні міді за поясом" (Мт 10, 9). В додатку будуть супроводжувати їх переслідування: "І будете ненавиджені, імені моєго ради. Але притерпівий до кінця, той буде спасений!" (Мт 19, 22; Лука 10,4). За таке відречення від життєвих засобів, навіть від свого дому, від своїх батьків, від братів і сестер, одержать життя вічне (Лук 18, 29). Іншими словами, Хр[исто]с бажає геройської посвяти. І все те взяте в Нього в грандіозному, великанському масштабі – безмежне Боже Царство вічності і беззастережне віддання себе для Нього. Коли люди для здобуття світських осягів уважали за конечне створити курені смерті, самураїв, японських і англійських кораблів, то оскільки більше має право вимагати це для себе справа Божої вічності. Як колись писав св. Павло Галатам, що їх примушують до єврейських обрядів тільки тому, щоби не бути переслідуваним за Христовий хрест (Гал 6, 2), так і нині примушують до неодного, щоби спімнути вам переслідування за той самий Христовий хрест. Але справа Божого Царства не бере цього під увагу і не одобрює його. Є записані в Євангеліях два епізоди, які говорять про рішуче і категоричне становище Хр[ист]а, коли ходить про Боже Царство. Одному мужеві, захопленому проповіддю Хр[ист]а про Боже Царство і готовому посвятитись для нього, – хотів тільки вперід похоронити свого батька, – учитель сказав: "Лиши мерцям погребати своїх мерців, а ти йди проповідуй Боже Царство" (Лук 10, 5). Інший знову прохав в Хр[иста] дозволу тільки попроситися зі своїми рідними – і почув категоричну відмову: "Ніхто, що положив свою руку на чепіги плуга і оглядається позад себе, не є відповідний для проповідування Божого Царства" (Лук 9, 61; 4, 43).

4. Своїй науці Хр[исто]с світив своїм прикладом. Він мав заєдно перед очима бажання – велику і найвищу ціль свого життя. А ними були переблагання Небесного Вітця за образу з боку людей і відкуплення людського роду: "Так Бог полюбив світ, що свого Єдинородного Сина віддав, щоби кожний, що вірить в Нього, не погиб, але мав життя вічне" (Ів 3,16). Христос підносив нераз на проповідях і при творенні чудес, що Його завдання є прославлення Небесного Вітця, сповнення Його волі (Пс 39,1-9; Євр 10, 7. 9), спасіння погибших (Мт 19, 10), кинення на землю огня, щоби розгорівся (Лук 12, 49). Перспективою вічності глядів Він на Таворі (Лук 9, 3) і в Оливному Огороді (Лук 22, 13). А про буденне життя Спасителя ми знаємо дуже мало, хіба принагідно довідуємося, що Юда крав гроші з спільної каси і що Його супроводжала Матір і споріднені побожні жінки для помочі в буденних життєвих потребах, що лиси мають свої нори, а небесні птиці – свої гнізда, а Син Чоловічий не має де приклонити голови (Лук 9, 58). Він післаний на те, щоби проповідував Боже Царство – і це є Його бажанням "великого"! (Лук 4, 43)

5. "Великого" бажала і Мати Божа, коли без вагання згодилась на народження Божого Сина (Лук 1, 31), щоби спасти людський рід. "Великого" бажав і св. Йосиф, коли, довідавшись про Божі пляни від Ангела у сні, остався тому вірним аж до смерті і посвятив тому ділу усе своє життя: "Вона породить Сина, і назвеш ім'я Йому Ісус, бо Він спасе людей від гріхів" (Мт 1, 21). І в Пречистої Діви і св. Йосифа це ясне може не так на словах, як радше на вчинках: "Нехай станеться згідно з Твоїм словом (...)", "і Йосиф, праведний муж" (Мт 1, 19). Ці [...лапідарні] вискази говорять дуже багато. "Великого" бажали три царі, що вибрались в далеку дорогу віддати поклін Цареві Царів (Мт 2, 21) "Великого" бажав і св. Йоан Хреститель, коли кликав: "Покайтеся, бо приблизилося Царство небесне" (Мт 3, 2). "Великого" бажав в своєму житті праведний Симеон – і діждався оглядання Христа, бо "Виділи очі мої спасіння твоє" (Лук 2, 30). "Великого" бажав св. первомученик Стефан: "Я виджу небо відчинене і Сина Чоловічого, що стоїть по правиці Бога!" (Ді 7, 56). І хто ж перечислить всіх тих славних святих, що бажали "великого" в своєму житті? Згадаймо хоч ще кількох, от хоч би із апостолів св. Павла, того раба Христового, що не жив вже сам, але Хр[исто]с жив в нім, для котрого жити, то значило діяти для Хр[ист]а (Фил 1, 21). Він не знав нікого, тільки Хр[ист]а, і того – "Розп'ятого, Божу Силу і Премудрість" (1 Кор 1, 23). Згадати би дальше таких гігантів духа, як свв. Атаназій, Василій Великий, Йоан Золотустий, Іван Дамаскин, Бенедикт з Нурзії, Тома з Аквіну, Ігнатій Лойоля, Альфонс Лігуорі, папа Григорій VII, а з наших – Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Теодосій, кн[язь] Василько Тербовельський, митр[ополити] Ізидор, Йосиф Рутський і інші митрополити і єпископи, а передусім – св. Йосафат, котрого пам'ять нині празнуємо.

6. Ad maiora natus sum – говорив св. Станислав. Та не брак в житті людей, що або завагались в бажанні "великого", або спроневірились великій ідеї, або зовсім її не мали. Св. Євангеліє оповідає про дуже симпатичні зразки, але і про відтручуючі приклади і

типи. Такими дуже милими особами є два молодці, Клеопа і Лука, що після смерті Хр[иста] пішли з Єрусалиму до Емаусу. Обидва – високоідейні, захоплені думкою про Боже Царство і віддані їй усією душею. А тут – така катастрофа, здавалось їм, що все завалилось, так як неодному нашому нині священикові. Клеопа і Лука могли заломитись на усе життя і зійти на бездоріжжя, якщо би Хр[исто]с не двигнув і не вивів їх з невірною їх погляду на події, що загрожували спроневірностям їхній високій ідеї: "А ми надіялись були, що він є той, котрий має ізбавити Ізраїля (Лк 4, 21)", – а тепер усумнілись. Коли в Пресвятій Євхаристії вони очунили і піднялись у весь свій духовний ріст, то зобачили свою похибку.

Гірший оборот взяла справа з іншим молодцем, рівнож незвичайно симпатичною людиною. Він був в цвіті віку, дуже добре вихований, благородної вдачі, рідко заможний, а при тому всьому займав навіть визначне становище в проводі народу (Лук 18, 18). Він впав до ніг Христа, звернувся до Нього з Божим титулом: Учителю Добрий! А добрий є тільки Бог, потверджуючо завважив Христос. Молодець поставив гідне і незвичайно життєве та річеве питання: "Учителю добрий, що мені чинити, щоби посісти життя вічне?" (Лук 18, 18). О, це дійсно велике бажання – життя вічне. Воно заслуговує на те, щоби стати основним предметом усіх життєвих старань. І коли Хр[исто]с вичислив йому Божі заповіді як засіб до осягнення, він відповів: "Все це я зберіг від моєї молодості" (Лук 18, 21). Справжній, і то великий святець! Бо хто міг сказати з людей Хр[исто]ві, всевідучому Богові, що він не переступив у своєму житті жодної Божої заповіді, і то – почавши від своєї молодості. Авжеж, скільки провин поповнює молодець! Ось про що думав і чого бажав цей євангельський молодець! Без сумніву, "велике" стояло йому завжди перед очима! І це – сповідь перед всевідучим Богом! Яка ідеальна душа! Тоді Хр[исто]с хотів піднести його до геройської святості: "Одного ще тобі не стає: все, що маєш, роздай вбогим, а будеш мати скарб на небі, приходи і слідуй за мною" (Лук 18, 22). І тут він заломився і завагався тому, що був дуже багатий. І так він відійшов від Христа... Може, був би нині одним з найбільших апостолів, про котрого подвиги розповідала би історія. Його особа і творчість могла би захоплювати покоління віками. Небо і земля величали би його нині, бо мав всі дані, щоби вчинити нам найбільше прислуги Хр[исто]ві, подібно як ап. Павло. Але, видно, його багатство стояло в душі вище або, бодай, на рівні з вічним життям, яке хотів здобути. А так, Бог знає, що з ним сталось? Та одно зовсім певне, що його багатство зникло, як мильна банька. Прийшли римляни, зруйнували його палати, а його огороди, сади, ниви й левади заорали римські, арабські і турецькі плуги і зрівняли з землею дочиста – так, що і сліду не осталось. Хіба вітер висвистує сумні мелодії про минуле! Ось як можна спроневірнитись своєму великому бажанню. Грубим типом являється геразинський народ. Христос уздоровив їх нещасного співжителя від злих духів, що мучили біснுவатого і всіх мешканців, так "що він мусів жити не вдома, але в гробах" (Лук 8, 27). Величезне добродійство, але що ж, він знищив їх стадо свиней, в якому вони бачили своє щастя: "І прохав його весь народ Геразинської округи, відійти від них" (Лук 8, 37). Пропали їхні свині, моглиби пропасти ще корови, кози, осли і верблюди і все світське. Чого вони собі бажали! Огидними типами являється Ірод і Іродіяда з похотями тіла і жажди крові (Мк 6,18; Мт 14). А вже ж найчорнішим і найбільше відстрашаючим представником світу і диявола є Юда, що продав Христа (Ів 6, 70). Він мав

великі духові спосібності, коли Хр[исто]с вибрав його одним із дванадцяти апостолів. Видно, що бажав колись "великого". Під оглядом господарським мав також небуденний талант, бо провадив касу. Мусів добре і під тим оглядом вибиватися понад усіх. Але, користаючи з довір'я, допускався крадежей і дозволив розростись в ньому хапчивості, так що вона захвастала усю його душу. Коли Марія Магдалина вилила алябастру мира на голову Хр[ист]а, він став шемрати і дорікати, що можна було його продати за 300 динарів і мати, отже, добрі гроші: "Бо на вбогих не дуже йому там залежало" (Мт 26, 9; Ів 12, 4). Жажда майна штовхала його до щораз гіршого, а вкінці до того, що він продав Хр[ист]а: "А ввійшов сатана в Юду, прозваного Іскаріотом, одного із числа дванадцять. І він пішов і говорив з первосвященниками і начальниками, як би його видати" (Лук 22, 3). Коли на Тайній Вечері Юда прийняв від Хр[ист]а кусок хліба, умоченого в заправку, негайно вийшов, – а була ніч (Ів 13, 30). Св. Іван підкреслює цей момент і степенує тим усю чорну затію. І ніч прикрила злочинність Юди, як звичайно, прикриває вона усю гидоту гріхів і злочинів. Скінчив Юда самогубством, бо стратив високу ціль з очей. Духовний скарб "великого бажайте" зміняв на звиклу монету, продав Хр[ист]а і погубив себе! А цей найкращий клич Хр[ист]а він мусів чути своїми вухами від Хр[ист]а! Що ж, "продав кров невинную" (Мт 27, 4)!

7. Як сказано вже, людина росте з своїми задумами і своїми плянами. Високі пориви її підносять, а низькі і грішні похоті руйнують. Правда, не кожний вродився генієм і не кожному дав Бог довершувати спасенні діла і повертати умовинами часу, немов коловоротом, але кожному дано бажати "великого", молити Бога про те, помагати посильно у великих духових будовах, бо з дрібних цегол виростає гігант. Кожний може чинити добре, а в кожному доброму є і велике. Людина може вчинити проминаюче заслуженим для вічності і в часовому зловити вічне! Найкращим твором малярського мистецтва на Заході загально вважається "Сикстинська Мадонна" Рафаеля Санті (1483-1520). Прегарна маєстатична постать Матері Божої з Дитятем Ісусом неначе сходить з безкраїх просторів. Вона стрічає своїм пронизливим поглядом глядача. Перед нею клячуть папа Сикст IV, звернений усильним благанням і вірою в її поміч [до неї], як заступниці з Небес. Внизу, у стіп Матері Божої, сидять два ангели, опершись ліктями о земську кулю, а долонею о борідку, задивлені в даль вічності. Це – відомий погляд вічності, що впереді, а "до того, що впереді, простягаючись", – каже св. Павло (Фил 3, 12). Простягаючись, очевидно, за "великим", а не буденним. Чого і я бажаю, чим живу і дишу? Як ціню свій високий стан? Які мої вчинки, думки і терпіння? Що з того останеться для вічності? А передбачувати майбутнє треба кожному. Чи сіяє вдалині "велике" і лунає при тому Павлова пересторога: "Держись вічного життя!" (Фил 6, 12)?

1957

+ Йосиф

{comments off}